

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עטרת שלמה

ראש השנה תש"פ

תשובה - מקור כה וקיום לשב מהטאיו

בירושלמי סוף פ"ב דמכות הביא המקור להדין דמורים הדרך לערי מקלט, מהפסוק בתהלים, ד'טוב וישר השם, על כן יורה הטאים בדרך, דמיירי מענין תשובה. ומבואר דעיר מקלט ותשובה שניהם ענין אחד הם, ויש להתבונן מה השייכות בין ענינא דרוצח הנם לעיר מקלט, לענין התשובה.

ונראה לבאר, דהנה עיר מקלט עניינו הוא, דבעצם כיון שהרוצח איבד נפש מישראל, אפילו שהיה זה בשוגג, הרי שאין לו מקום בכריאה, ועל כן יש כח ביד גואל הדם להרגו בכל מקום, כי אין לרוצח דמים, והפסיד את כל מציאות הוייתו בכריאה, וכמו שמצינו אצל קין, שלאחר שהרג נפש, נענש שנעשה נע ונד בארץ, וברשיי בפרשת בראשית (ד', ט"ז) כתב, דכל מקום שהולך היתה הארץ מזדעזעת תחתיו, וביאור הדבר שהארץ מזדעזעת תחתיו, היינו כי הארץ אינה מקבלת עליה רוצח, ואין לרוצח מקום בכריאה.

וזהו עניינו של עיר מקלט, שחידש הקב"ה ממידת טובו וישרו, בריאה מיוחדת, וברא עולם בפני עצמו ותחם עיר בפני עצמה, שבו יהיה מקום לרוצחים, שבמקום זה יהיה לרוצח יכולת לדור ולחיות, אך כל זכות קיומו הוא אך ורק במקום זה, ואם יצוא יצא מעיר מקלטו, הרי שוב ממילא אין לו דם, כי כל כח חיותו הוא רק באותו מקום.

ועל פי זה מבואר היטב מה דאמרינן בגמ' במכות (דף י' ע"א), דרש רבי שמלאי, מאי דכתיב 'אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן מזרחה שמש', דאמר לו הקב"ה, הזרח שמש לרוצחים, איכא דאמרי, דכשהבדיל משה ערי מקלט, אמר לו הקב"ה, הזרחת שמש לרוצחים. וצריך ביאור מהו הענין שבהבדלת ערי מקלט, יש הזרחת שמש לרוצחים.

ומבואר דרוצח, אפילו שהיה זה בשוגג, כיון שהרג נפש, אין לו שמש שזורחת לו, דהיינו שאין לו מקום תחת השמש, ואין לו מקום ושייכות לכל ענייני הכריאה, ובהבדלת עיר מקלט, בזה נעשה בריאה ומציאות חדשה, שבמקום זה יש מקום וקיום לרוצחים, וא"כ בהבדלת ערי מקלט, יש בזה הזרחת שמש לרוצחים, דהיינו שע"י הערי מקלט, יש להם מקום חיות וקיום תחת השמש.

וזהו גם עניינה של התשובה, דבאמת החוטא הרי בחטאיו עקר עצמו ממקור חיותו, וכיון שחטא אין לו תקנה, וכמו דאיתא בחז"ל, שהחכמה אמרה שהחוטא, הטאים תרדוף רעה, ושאלו לנבואה ואמרה, הנפש החוטאת היא תמות, כי כיון שחטא איבד את נפשו, וכך מצינו בנביא ביהוקאל (פ' ל"ג, פס' י"א), שלאחר שחטאו ישראל, לא הפצו לשוב בתשובה, ופירש רש"י שם, שהיו סבורים שלא תועיל להם תשובה, והקב"ה הכתיחם בשבועה ששייך תשובה, וכדכתיב בקרא "אמור אליהם הי אני נאום ד' אם אהפוך במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו והיה, שובו שובו מדרכיכם הרעים וגו'", והיינו, כי מצד השכל הישר ושורת הדין, הרי זה כסברת

החכמה והנבואה, שאין מקום לתשובה כלל, וכיון שחטא ימות ותרדפנו רעה, וכל ענין התשובה הוא חידוש של מציאות קיום חדשה, שחידש הכורא ממידת טובו וישרו, שע"י תשובה יהא שייך חיות וקיום על אף החטאים.

ובזה מבואר דתשובה ועיר מקלט, שניהם ענין אחד הם, דשניהם הם המצאת מקום קיום וכח חיות, למי שבמעשיו איבד את כח חיותו ועקר עצמו מכה קיומו.

ראש השנה

הפחתה שער לדופקי בתשובה.

יש לומר בזה עפ"י מה דאיתא בחז"ל פתחו לי פתח כהודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, וזהו 'שער', היינו השער הגדול כפתחו של אולם, ודופקי בתשובה היינו בדפיקה בעלמא, ור"ל דבשביל שהקב"ה יפתח את השער הגדול, אין צריך אלא דפיקה גרידא, וכבר הקב"ה פותח פתח כפתחו של אולם.

אשר בקהל עם אשירה עוזו אביעה רננות בעד מפעליו.

יש לפרש כפילות הדברים, ד'אשירה עוזו' ו'אביעה רננות', על פי מה שביאר בחידושי מרן רי"ז הלוי על הכתוב בתהלים 'שירו לה' שיר חדש', דתרי מיני שירות איכא, דיש שירה שהיא שבה והלל על גבורות ה', ויש שירה שהיא הודאה ושבח על הטובות שמקבל. ועל פי זה יש לפרש, דזהו דנקט הכא תרתי, ד'אשר בקהל עם אשירה עוזו', זהו שבה והלל על גבורות ה', דעוזו היינו כוחו וגבורתו. ו'אביעה רננות בעד מפעליו', היינו הודאה על הטוב שעשה לנו, וזהו בעד מפעליו, דמפעליו היינו פעולותיו שפעל עמנו שהיטיב לנו, וע"ז באה ההודאה והשבח.

אתה נגלית בענין כבודך על עם קדשך לדבר עמו וכו', ונגלית עליהם בערפלי טוהר.

היינו הערפל שהיה במתן תורה, כמו שכתוב שבעת מתן תורה היה הושך ענן וערפל. אך צריך ביאור מה הכונה ערפלי 'טוהר'. ובפשטות הכונה לטהרה רוחנית. ויש לומר דנכלל בזה גם מהרה מקבלת טומאה, והוא על פי דברי הגמ' בסוכה דף י"א ע"ב, דענני כבוד אינם מקבלים טומאה, ויש לומר דזהו הכוונה 'בערפלי טוהר', שהם טהורים מקבלת טומאה.

גם כל העולם כולו חל מפניך ובריות בראשית חרדו ממך.

צריך ביאור מאן נינהו בריות בראשית שעליהם אומרים שחרדו בעת מתן תורה. ויש לומר הפירוש, דהנה במתן תורה כתוב בפרשת יתרו (י"ט, י"ט), 'ויהרד כל החר מאד', והנה איתא בגמ' בכרכות דף נ"ד ע"א, דעל ההרים ועל הגבעות מברך עושה מעשה בראשית, הרי דהרים וגבעות מיקרי מעשה בראשית, ויש לומר דזהו ובריות בראשית

חרדו ממך, דוח קאי על ההרים והגבעות שחרדו מפני ה' במתן תורה. והנה בנביא שופטים (פרק ה') כתוב, 'ה' בצאתך משעיר ארץ רעשה גם שמים נמפו הרים נזלו מפני ה' זה סיני, וזה קאי על מתן תורה, וכמו שפירש רש"י שם. ומבואר דארץ רעשה וחרדה, והרים נזלו, ושמים נמפו, וכל אלו חשיבי בריות בראשית, וכל אלו חרדו מפני ה' במתן תורה. וויש להוסיף דהא דאיתא בפסחים דף קיה. דהקרא דכתיב ההרים רקדו כאלים גבעות ככני צאן, קאי על מתן תורה, כל זה הוא מכלל החרדה שחרדו ההרים.

וכל באי עולם יעברון לפניך וכו' ותחתוך קצבה לכל בריותיך.
 הדברים האלו מוסבים ע"ד המשנה בר"ה דף ט"ז ע"א, בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו ככני מרון, ובהג' נידונין על המים.

והנה צריך ביאור שינוי הלשון והענין במשנה, דבהשלושה פרקים אמר על מה נידון העולם, ואילו לגבי ראש השנה לא אמר על מה נידונין, רק אמר מי נידון, שכל באי עולם נידונין.

והנה הר"ן שם הקשה דכיון שהאדם נידון בר"ה על כל מאורעותיו ותבואותיו ופירותיו, א"כ איך נידון בפסח על התבואה ובעצרת על הפירות, הרי כבר נידון על הכל בר"ה. ותירץ הר"ן דבשלושה פרקים הדין הוא לכל העולם בכלל, אבל בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו אחד אחד, וגוזרין עליו חלקו מהדברים הללו.

ולפי דבריו מבואר היטב דברי התנא, דבהשלושה פרקים נקט העולם נידון, דזהו דין כללי על כל העולם, אבל בראש השנה הוא דין פרטי על כל יחיד על חלקו מהדברים הללו, וזהו שלא אמר על מה נידונין, דנידונין על הכל, רק אמר מי נידון.

ולפי זה יש לבאר דזהו שאומרים 'וכל באי עולם יעברון לפניך ככני מרון וכו', ותחתוך קצבה לכל בריותיך', דבראש השנה הדין הוא על הקצבה שכל אחד ואחד מקבל מתוך מה שכבר נגזר על כל העולם בשאר הימים שהעולם נידון בהם.

בבחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה'.

צריך ביאור למה שינה הכתוב, דבחצוצרות הזכיר את הכלי, ובשופר הזכיר את הקול, ולא אמר בשניהם בשווה, או בחצוצרות ושופר הריעו, או בקול חצוצרות וקול שופר הריעו.

והנה בנפש החיים (שער ב' פי"ד) כתב, שדיבור האדם נקרא נפש, שבכל דיבור שהאדם מוציא מפיו יוצא מפיו רוח והבל הלב, וכל תיבה היוצאת מפיו היא כח וחלק מנפשו. ואולם זה הוא עצם הדיבור, אבל גמר הדיבור, הוא בכלי המעשה של הפה, שמהתך הדיבור מוציא מלים ואותיות, וזה הוא דבר גשמי ככל פעולות האדם.

ונראה דתקיעת שופר עניינה הוא שאין בה אלא חלק זה של עצם הדיבור שיוצא מפיו רוח והבל הלב, וע"י מחיצות השופר הוא

נשמע, ועניינו שהוא השמעת קול זעקה מעומק נפש האדם בלי תערובת פעולה גשמית, אלא קול רוחני בלבד.

ולפי זה יש לומר, דזהו הטעם דשינה הכתוב מחצוצרות לשופר, דבחצוצרות נקט להכלי, ובשופר נקט להקול, דבחצוצרות שהוא כלי שיר, והכלי מסייע בגוף הקול, לכן נקט להכלי, משא"כ בשופר, דעצם הקול הוא מהאדם לבד, ורק שע"י מחיצות השופר הוא נשמע, לכן נקט לקול שופר, שזהו העיקר בו ולא הכלי.

והנה במקדש דוד (סי' נ"ד ג') הביא מתוספתא, דשופר אינו מקבל מומאה, והקשה דמאי שנא שופר מכינורות ונבלים דמקבלים מומאה, דגזרו בכלי שיר שמקבלים מומאה.

ולפי המבואר יש ליישב, דשופר שאני משאר כלי שיר, דהשופר אינו מכלל כלי שיר, שאינו מסייע לעצם הקול, ואינו אלא משמיע את קול האדם.

יום הכיפורים

וכך היתה תפילתו של כהן גדול בצאתו מבית קודש הקדשים.

והיינו שהיה מתפלל רק אחר שיוצא מבית קודש הקדשים, וזהו כדאיתא בגמ' ביומא דף נ"ב ע"ב, ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון.

ויש לעיין בטעם הדבר אמאי צריך להמתין מלהתפלל עד שיוצא מקודש הקדשים, והרי שהה בקודש הקדשים עד שנתמלא כל הבית כולו עשן, וא"כ הרי בזמן ששהה בפנים היה יכול להתפלל, והרי כשהתפלל בבית החיצון לא היה מאריך בתפלה, כדי שלא להבעית את ישראל, וא"כ בודאי שהיה מן הדין שיתפלל כבר בעת ששהה בתוך קודש הקדשים, ולא להמתין עד שיצא.

ויש לומר, דהנה גמר מצותה של הקטורת הוא כשנתמלא כל הבית עשן, כדכתיב בקרא 'וכסח ענן הקטורת את הכפורת' וכל זמן שלא נתמלא הבית עשן, לא נשלמה מצות ההקטרה.

אשר לפי זה י"ל, דכל זמן שלא נגמרה מצות הקטורת, גם לא נשלמה כפרת הקטורת וריצויה, ובגמ' ביומא דף מ"ד ע"א מבואר דהקטורת באה לכפר כפרה שששה לו ולאחיו הכהנים ולכל קהל ישראל, וא"כ יש לומר דמשום הכי לא התפלל בעודו שוהה בתוך קודש הקדשים, דעדיין לא נתמלא הבית כולו עשן, ואם כן לא נשלמה ההקטרה, וע"כ היה ממתין עם תפילתו עד שתגמר ותושלם כפרת הקטורת, דאז הוא הזמן הראוי לתפילה.

כורד הנתון בתוך גנת חמד.

הנה כל העניינים הנזכרים הם עניינים רוחניים, וצריך לבאר מאיזה וורד ומאיזה גינה מיירי.

ויש לומר דקאי על הורדים שיש בגן עדן, כדאיתא בגמ' בכבא בתרא דף פ"ד ע"א, דחמה סמקא בצפרא דחלפא אבי וורדי דגן עדן, הרי דאיכא וורדים בגן עדן, וזהו שאומר דמראה הכהן גדול בצאתו מבית קודש הקדשים היה כמראה וורד שבגן עדן, וזהו 'גינת חמד' דהיינו גן עדן.

השיעור נדפס לזכר ולעילוי נשמת אבינו מורנו עטרת ראשנו הרב החסיד המפו' יקר יקרים בבית ישראל
 רבי **אברהם יוסף** ב"ר פנחס **שפירא** זצ"ל
 ענף עץ אבות תפארת אבותיו הצדיקים הקדושים זצוק"ל
 הונצח ע"י בניו וחתניו שליט"א